

Festa Major de Tarragona

PROGRAMA

OFICIAL DE LES FESTES

PET JADES REPUBLICANES

RUTA PELS ESPAIS
DE LA SEGONA REPÚBLICA
A TARRAGONA

VIVA LA
REPUBLICA ESPAÑOL

AJUNTAMENT DE
TARRAGONA

www.tarragona.cat

APP
TGN
AGENDA

1. **Les estàtues ens parlen. Un recorregut per la Rambla Nova**
2. **Tarragona, de la postguerra al *desarrollismo*. Un passeig per l'eixample de ponent**
3. **De vitralls i mosaics. L'obra de Santiago Padrós a Tarragona**
4. **El Passeig Arqueològic: de fortificació militar a passeig civil**
5. **Petjades Republicanes. Ruta pels espais de la Segona República a Tarragona**

EDICIÓ

Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona

TEXTOS

Jordi Piqué Padró

M. Elena Virgili Bertran

CORRECCIÓ DE TEXTOS

Antoni Delgado

DISSENY I IMPRESSIÓ

Montse Virgili · Impremta Virgili · Tarragona

FOTOGRAFIES

Ajuntament de Tarragona:

Arxiu Històric Ciutat de Tarragona (AHCT)

Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona (BHMT)

Centre d'Imatges de Tarragona (CIT)

Dolors Ayxendri

DIPÒSIT LEGAL: T-270-2022

A low-angle photograph of a classical building facade, likely in Tarragona, Spain. The building features ornate architectural details, including a balcony with balustrade and a window with a decorative pediment. In the foreground, a black wrought-iron street lamp with multiple glass shades is visible. A Spanish flag (red, yellow, and blue) is partially visible in the bottom right corner. The sky is bright and clear.

PET JADES REPUBLICANES

RUTA PELS ESPAIS
DE LA SEGONA REPÚBLICA
A TARRAGONA

La ruta «**Petjades republicanes. Ruta pels espais de la Segona República a Tarragona**» vol fer, tot passejant, un repàs històric per alguns dels espais de la ciutat amb especial significació durant la Segona República espanyola. El recorregut s'inicia a la **Rambla Nova, 30**, on s'ubicava el Govern Civil l'any 1931; continua fins a la **plaça de la Font**, seguint els passos de la manifestació que va tenir lloc el 14 d'abril, quan es proclamà a l'Ajuntament el nou règim republicà. El **Passeig Arqueològic** és el següent punt d'atenció, ja que és una de les obres més importants dutes a terme pel primer consistori de l'època. A continuació, arribarem fins a l'estàtua d'August i recordarem la relació de Federico García Lorca amb Tarragona. La ruta finalitza davant el **Monument als herois de 1811**, a la Rambla Nova, escultura inaugurada durant les festes de Santa Tecla d'aquell 1931, després d'estar emmagatzemada durant anys per la polèmica suscitada sobre la conveniència d'instal·lar-la.

Manifestants davant el Govern Civil, 1931. Foto Vallvé. CIT

ANTIC GOVERN CIVIL · Rambla Nova, 30-32

El diumenge dia 12 d'abril de 1931, es van celebrar a tot l'Estat les darreres eleccions municipals del règim monàrquic d'Alfons XIII, un règim que ja havia quedat en entredit després del seu suport a la dictadura de Primo de Rivera (1923-1930) i a la sagnia humana de les guerres colonials del nord d'Àfrica. L'espectacular triomf de les candidatures republicanes a les principals ciutats, va deixar en evidència el desig de canvi de règim polític dels electors.

El dimarts dia 14 d'abril de 1931, cap a les 13.30 h, amb la confirmació del triomf republicà a les eleccions municipals, es van reunir en el local d'Acció Catalana Republicana (xamfrà Rambla Nova - Méndez Núñez) representants de tots els partits republicans i d'esquerres de Tarragona, lloc en el qual es van esdevenir les primeres actuacions revolucionàries. En primer lloc, es va constituir la Junta Local Revolucionària, que tot seguit va acordar els primers nomenaments: governador republicà interí, Macià Mallol Bosch; alcalde republicà interí, Pere Lloret i Ordeix, i president republicà interí de la Diputació, Ramon Nogués i Biset.

Amb aquests nomenaments «revolucionaris», Pere Lloret i Macià Mallol, seguits per un primer grup nombrós que els acompanyava, es van adreçar fins a la seu del Govern Civil, a l'actual número 30 de la Rambla Nova. En la primera entrevista, el governador civil, Rafael Cudós, de moment, es va negar al traspàs de poders. Poc després, a la Rambla, enmig d'una congregació de ciutadans que anava creixent ràpidament, Pere Lloret, des de dalt d'una cadira, va demanar ordre per poder constituir el nou govern republicà de Tarragona. Va ser aclamat, i una espontània manifestació el va acompanyar fins a l'Ajuntament, a la plaça de la Font.

Acta del nomenament d'autoritats republicanes

La Junta Local Revolucionària, constituïda en el dia d'avui en aquesta Ciutat sota la imperiosa necessitat que han imposat els fets d'aquests dies passats, colofó dels aconteixements que han posat la nostra Pàtria en perill durant el lapse de temps transcorregut des del 13 de setembre de 1923 fins al gloriós dia del 12 d'abril del corrent, en que la força serena, immensa i sincera del sufragi popular ha assenyalat qui era el culpable, donant-li el més formidable càstig que es pugui imposar: el del menyspreu.

Aquesta Junta, sota aquella imperiosa necessitat ha de fer-se ressò de càrrec de que dins dels moments actuals féssim sentir la nostra veu que no és més que la veu i voluntat del poble; comptant amb que les organitzacions similars de nostres comarques ens aprovaran els nostres actes a fi de que els càrrecs de les presidències de nostres entitats cabdals, les de la ciutat i les de la província, no quedin desateses i no per un segon deixi de fer-se el més mínim servei públic com a començament de la tasca serena i noble per la qual la voluntat popular maldava anys ha.

Creu i afirma, que és d'urgent e imprescindible necessitat la proclamació de la República federal espanyola i substituir el règim antic pel règim republicà, interpretant la veu, la voluntat i els sentiments expressats pels comicis tarragonins del dia 12.

Nomena: Governador republicà interí de la província al senyor Macià Mallol Bosch. Nomena: Alcalde republicà interí de la Ciutat el senyor Pere Lloret i Ordeix.

Nomena: President republicà interí de la Diputació Provincial el senyor Ramon Nogués i Biset, espera i està convençuda que aquests nomenaments de companys nostres seran rebuts amb el respecte i fervor que correspon als seus mereixements de lluitadors republicans.

Manifestants davant l'Ajuntament, 1931. Foto Vallvé. CIT

Ínutil recomanar màxima serenitat en totes les manifestacions i entusiasmes. La causa i el crèdit de la república és l'ordre dintre de la llei i de la justícia.

Pel Comitè Revolucionari.

Rafael Battestini Galup, Ramon Barceló Estivill, Joan Guinovart Canals, Manuel Galés Martínez, Josep M. Font Cabot, David Vall Peña, Andrés Gondolbeu Andreu, Manuel Olagarray, Josep Bru Ferrer

Diario de Tarragona, 15 d'abril de 1931. BHMT

La manifestació va anar de la Rambla a la plaça de la Font (aleshores plaça de la Constitució), passant pel carrer de Sant Agustí i de Portalet fins a arribar a l'Ajuntament. El primer alcalde republicà de Tarragona va ser Pere Lloret i Ordeix, del partit d'Acció Catalana Republicana. El periodista i director del Diari de Tarragona, Lluís de Salvador, expressava l'emoció del moment dient: «Ningú, sense haver-ho viscut, podrà fer-se una idea exacta de la grandesa sobirana d'aquella emoció que nosaltres sentírem». Al balcó principal s'hi van col·locar les banderes republicana i catalana, mentre que a l'interior hi tenia lloc el traspàs de poders i l'acta de lliurament del comandament de la ciutat al primer alcalde de la Segona República. Un cop va prendre possessió del càrrec, es va adreçar a la ciutadania, des del balcó de l'Ajuntament, amb aquestes paraules:

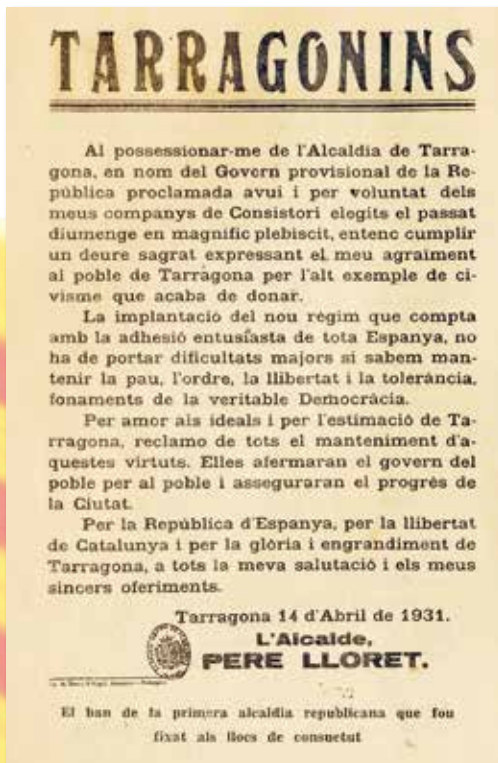
Elocució de l'alcalde des del balcó de l'Ajuntament

Ciudadans: En nom del poble de Tarragona, en nom dels companys que amb mi lluitaren i aconseguiren a les eleccions del dia 12 la més gran victòria ciutadana, acabo de prendre possessió del govern de la Ciutat. Aquest govern és defensor de la llibertat i garanteix l'ordre i el respecte a totes les idees.

Teníem dos compromisos: El primer era el de proclamar la república, com ja anunciàrem en l'acte de presentació de candidats. Ja l'hem acomplit. El segon, el d'ara, és el de retre homenatge al darrer representant de la monarquia a Tarragona, al Governador civil, per la justícia i correcció

absoluta amb què, al davant de les presents circumstàncies, ha exercit el seu càrrec dintre la major neutralitat.

La República, i nosaltres amb ella, representa l'imperi de l'ordre

Ban de l'alcalde Pere Lloret. AHCT

PLAÇA DE LA FONT · Davant l'Ajuntament

Les manifestacions i concentracions de ciutadans van tenir lloc mantenint-se en tot moment l'ordre, d'una manera pacífica i festiva alhora. Els dies 15 i 16 van ser declarats jornades festives, i escoles, bancs i establiments comercials van tancar les portes. La bandera republicana onejava en centres oficials.

El dia 20 d'abril, prenia possessió el nou Ajuntament, amb Pere Lloret al capdavant, i es nomenava governador civil Ramon Nogués i Biset, en substitució de Macià Mallol, governador interí. Nogués es dirigí als tarragonins dient:

Ciutadans de les Comarques Tarragonines

L'acord del Comitè Revolucionari sancionat pel nou Govern m'ha investit amb el càrrec de Governador interí per a ajudar la implantació de la República feliçment proclamada avui.

El nou Règim que ha de salvar l'Espanya i portar a Catalunya l'ansorada llibertat comença amb els millors auspicis. En tots els pobles s'ha expressat la més fervent adhesió a les noves institucions. L'Exercit i la Marina igualment que els demés organismes de l'Estat, han prestat el seu acatament al Govern provisional. La pau i l'ordre son perfectes arreu.

En els pocs moments que ha de durar la meua actuació, no he de fer altre cosa que assegurar l'imperi de la Llibertat i de la tranquil·litat pública. Per a assolir-ho confio que no em mancarà la col·laboració de les autoritats locals i dels ciutadans d'aquestes comarques.

Estic a la disposició de tots i m'inspire en tots els meus actes en les normes de catalanitat, democràcia i justícia que han d'assegurar els drets individuals i col·lectius dins el nou règim.

¡Visca la República!

Tarragona 14 d'Abril de 1931

El Governador Interí,

M. MALLOL

Reproducció del primer ban del primer governador civil de la República, que fou fixat a les cantonades la nit del dia 14 d'Abril

Ban del governador civil interí Macià Mallol. AHCT

i l'imperi de la dignitat ciutadana. Jo us prego que trameteu als ciutadans que no han pogut ésser aquí presents, la gran satisfacció que sentim en aquesta hora del triomf. Que aquesta satisfacció de tots nosaltres, sigui garantia plena d'ordre i de llibertat, per Catalunya i per la república espanyola”

Elocució de Ramon Nogués del Centre Federal

D'acord amb la voluntat del poble, acabo de requerir l'entrega de la Diputació provincial. La revolució, és ja feta. Onegen una vora l'altra la bandera republicana i la catalana, ben agermanades. Això representa que el sentiment de germanor, creix dintre el règim de llibertat. Cal que ens fem dignes d'aquesta llibertat, garantint l'ordre. En això hi va el millor llegat per als nostres fills: la llibertat i la justícia. Cal cloure aquest acte magnífic, anant al govern civil a fer avinent al darrer governador de la monarquia, que la nostra causa és la de l'ordre.

A baix, en l'entrada d'aquesta Casa Consistorial hi ha un monument excels en el qual un màrtir de la llibertat és recollit amorosament per una matrona. Siguem nosaltres des d'avui, si cal, com aquell màrtir, en defensa de la llibertat conquerida”

Ricardo de Orueta davant el monòlit que l'homenatja, 22 d'octubre de 1933. Autor desconegut. CIT

PASSEIG ARQUEOLÒGIC · Davant del monòlit a Ricardo de Orueta

A inicis del segle XX, l'espai entre la muralla romana i les fortificacions de la falsa braga estava tancat al públic, descuidat, ple d'herbes i brossa i sense cap mena de manteniment. Al Camp de Mart, l'explotació d'una pedrera de llisós va posar en perill la fortificació. Es va haver de consolidar el terreny amb uns arcs de pedra per assentar el pas superior, davant del Fortí Negre.

Un primer projecte de Passeig Arqueològic, a començaments del segle XX, proposava un traçat a continuació del passeig de Saavedra, com una via urbana, desmuntant els baluards, però no es va arribar a portar a terme.

El projecte posterior, de l'arquitecte **Jeroni Martorell**, alterava ben poca cosa l'aspecte del passeig, ja que l'objectiu era conservar, reparar i reivindicar la muralla i les fortificacions del segle XVIII. Les úniques actuacions van ser plantar-hi la vegetació i col·locar-hi elements arqueològics diversos per fer un museu a l'aire lliure. El projecte de Martorell havia quedat aturat i no es va recuperar fins a l'any 1932.

L'inici de les obres va ser possible gràcies a l'interès que hi va mostrar l'Ajuntament republicà i, en particular, l'alcalde **Pere Lloret**, i a la interven-

ció i l'empenta decisiva al projecte que hi va donar l'aleshores director general de Belles Arts, **Ricardo de Orueta** (1868-1939), que se'l va fer seu i va aconseguir que l'Estat donés els diners necessaris per portar-lo a terme.

El passeig, de 600 metres de llargada i dividit en cinc trams,

es va inaugurar el **22 d'octubre de 1933** i va suposar la revalorització de les muralles i les fortificacions del segle XVIII. La dignificació de l'espai, una antiga fortificació militar abandonada, va donar pas a un passeig per a la ciutadania.

Entre els actes celebrats aquell dia, es va retre un merescut homenatge a Ricardo de Orueta amb la col·locació d'un monòlit, que portava aquesta inscripció: "*Tarragona a Ricardo de Orueta / MCMXXXIII*".

L'Ajuntament va aprofitar l'ocasió per publicar un llibret titulat *Les muralles de Tarragona*, escrit per Antoni Rovira i Virgili, amb dibuixos a la ploma de Lluís Mallafré i Lluís Saumells i fotografies de Màrius de Bucovich. Un fragment d'aquest text remarca el valor de la muralla i el nou passeig:

Inauguració del Passeig Arqueològic, 22 d'octubre de 1933. Autor desconegut. CIT

Portada de l'opuscle *Les Muralles de Tarragona* d'Antoni Rovira i Virgili. BHMT

Les antigues muralles que avui Tarragona honora i agença, són el millor ornament de la ciutat i el més ferm testimoni de la seva llarga vida a través de races i pobles i guerres i civilitzacions. Tarragona, vella de més de dos mil anys, guaita en aquestes muralles els senyals de la seva evolució històrica Amanyagada de la mar i el sol", com digué el poeta Marcial, la nostra ciutat mostra els rengles de pedres daurades sota la clara blavor del seu cel alt, vora la blavor intensa de les seves

aigües, davant la blavor suau i boirosa de les muntanyes ponentines que tanquen el seu Camp. Blau i or vell serien els colors més propis per a un escut ideal de Tarragona.

[...]

Ara les muralles nostres ja no són una fortificació, ni tenen cap valor militar. Però llur vàlua humana ha crescut. Recorden als propis i als estranys l'ascendència egrègia de la ciutat i són el fidel testimoniatge del curs de la història i del pas de les generacions.

En el primer tram del nou Passeig, el sol de tarda posa damunt les pedres, centúries ha, el seu polsim d'or. Tarragona ha d'honorar i valoritzar aquest tresor de formosor natural i de vellúria monumental. De tots els seus monuments, les muralles són el més imposant i el de més valor arqueològic i històric.

La Tarragona d'avui, ciutat viva de la immortal Catalunya, ciutat hereva d'un magnífic patrimoni de la natura, de la història i de l'art, en urbanitzar amb pulcra i elegant sobrietat el seu circuit d'antigues muralles, es fa digna de la tradició d'aquella Colònia Julia Victrix Triumphalis Tarraco", per on passaren Juli Cèsar, August i Adrià, i que ha estat anomenada la Roma catalana, i es mereixedora de l'esdevenidor de progrés, de llibertat i de cultura que espera a la nostra comarca i a la nostra pàtria.

El dia de la inauguració, durant l'acte protocol·lari que va tenir lloc al saló de plens de l'Ajuntament, Jeroni Martorell va donar una conferència sobre les muralles i Ricardo de Orueta va fer un parlament, que va recollir el *Diari de Tarragona* en l'edició del 24 d'octubre de 1933:

Diario de Tarragona, 24 d'octubre de 1933. BHMT

Us confesso que m'heu fet passar uns moments de gran emoció. Però us dic amb absolut ta sinceritat: no mereixo aquestes demostracions d'afecte envers la meua humil persona per molt que les apreciï. Per això el meu deure, és recollir les vostres manifestacions i traslladar-les íntegrament a la República.

Ella sí que ho és tot i mereix tota mena de sentides exaltacions. Jo no soc altra cosa que un modest instrument de la seva obra de redreçament peninsular i de la seva justícia, al davant de l'obra de protecció del patrimoni artístic nacional.

Homes eminents us ho han dit: les vostres venerables muralles, són úniques al Món. No nego que l'obra realitzada és molt important. Però tot el que ha estat fet, és justificat, perquè ara hi haurà que estimi i pugui admirar les vostres muralles, i no solament ho fareu vosaltres, sinó tots els homes d'Espanya i també de l'estranger.

[...] fa catorze anys que el projecte del Passeig Arqueològic tenia estat d'opinió. Catorze anys de treballs constants, de gestions gairebé ininterrompudes. Però amb resultat absolutament estèril. A la monarquia aquell projecte no li interessava perquè les aspiracions idealistes dels pobles no trobaven ressò en els reis si no anaven encarrilades a adular-los o servir-los cegament, com a vassalls sense pròpia voluntat. En canvi, la República ha acollit favorablement les vostres veus perquè la República el que vol, tot just, és que el poble es reconegui a sí mateix, s'alliberi d'ominosos esclavatges, i es formi culturalment i cívicament en l'admiració del seu passat gloriós, i en l'afiliació als més enlairats ideals de progrés humà. Estimeu, adoreu, el vostre Passeig Arqueològic, obra generosament republicana i beneïu de tot cor la República que és qui ha fet realitat aquella vostra gran aspiració

Davant l'estàtua d'August

El 3 d'agost de 1934 va arribar al port de Tarragona a bord d'un vaixell i procedent d'Itàlia, l'estàtua d'August. L'escultura de

Estàtua d'August, 1934. Foto Zerkowich. CIT

bronze va ser un regal de la Itàlia feixista a la ciutat, per posar-la al Passeig Arqueològic. Era idèntica a les que es posarien a Itàlia i a les altres ciutats i colònies que va fundar el cèsar.

No hi ha gaire documentació sobre l'escultura ni a les actes municipals ni a les actes de la Comissió de Monuments, però se'n pot seguir la informació a través de la premsa.

Al llarg de 1935, hi ha diverses propostes per trobar una data idònia per a la inauguració i i també per a la ubicació (a la plaça del Rei o a l'entrada de Tarragona). L'escultura resultava incòmoda a l'Ajuntament republicà, i diversos entrebancs, entre ells la guerra italo-etíop, va fer que no fos col·locada al seu emplaçament fins al 10 d'abril de l'any 1936. En aquell moment, no es va fer cap inauguració oficial.

Pocs mesos després, el desembre de 1937, va ser retirada a l'intensificar-se els bombardejos sobre la ciutat. Es va considerar que no era prudent deixar-la en un espai públic degut a l'origen feixista del regal i, al mateix temps, que calia salvar-la, com deia la premsa, *“d'una salvatge destrucció per part dels aviadors mussolinians, lliurats a la tasca de destruir allò que Cèsar August protegia i impulsava”*.

Finalment es va inaugurar, amb tota la pompa feixista, el 12 de juliol de 1939, aprofitant la visita que va fer a la ciutat el comte Galeazzo Ciano, gendre de Mussolini, acompanyat pel ministre Ramón Serrano Suñer.

És Roma pura!

La relació de Lorca amb Tarragona la coneixem gràcies a l'entrevista que el periodista i director del *Diari de Tarragona*, Lluís de Salvador, va fer al poeta.

Explica que el 23 de setembre de 1935 va venir de manera incògnita a Tarragona i es va submergir en l'ambient de

Cartell de Josep M. Rosselló commemoratiu del 75è aniversari de la visita de Federico Garcia Lorca a Tarragona, 2015. BHMT

la celebració de les festes de Santa Tecla. Sembla que aquí es va trobar amb el seu amic Salvador Dalí.

El 24 d'octubre de 1935, al Saló Modern, la companyia dramàtica de Margarida Xirgu va representar *Yerma*, una obra de Lorca, i el 13 de novembre el poeta va venir a la ciutat per assistir a l'estrena de *La dama boba*, un peça teatral de Lope de Vega de la qual Lorca havia fet l'adaptació moderna. És quan Salvador aprofita l'oportunitat per fer-li l'entrevista, que publica al *Diari de Tarragona* el 15 de novembre de 1935, dins la secció *Els dies i els fets*, amb el títol de «**García Lorca, Rivas Cherif i Tarragona**», en la qual el poeta comenta que havia estat amb anterioritat a la ciutat durant les festes de Santa Tecla. Salvador ho resumeix amb aquestes paraules:

[...] Un altre dels seus encisos és el clot del Mèdol. Garcia Lorca ens diu que en saber el músic il·lustre Manuel de Falla que venia a Tarragona, li imposà, gairebé, l'obligació de visitar El Mèdol. Ara el poeta es felicita d'haver-lo obeït. Parla d'El Mèdol amb fervor. El qualifica d'escenari únic. I en evocar aquells xiprers estilitzats, ens fa la confiança de la seva especial devoció per la bellesa arquitectònica del xiprer. I ens diu que al jardí de la seva casa, quaranta xiprers li han prestat sempre grata companyia. Ara vol plantar-ne més. Fins que formin un bosc. Ell ja

TEATRE SALÓ MODERN ♦ Tel. 1530
Local dels Grans Espectacles d'EXIT-Tarragona

Gran Companyia Dramàtica de
Margarida Xirgu
Director artístic: C. RIVAS CHERIF

AVUI DIJOUS, dia 24 NIT, a les 10

GRANDIOSA ESTRENA
del poema dramàtic en tres actes, dividit en dos quadres cadascun, original de **FREDERIC GARCIA LORCA**:

YERMA

genial creació de l'estelma
MARGARIDA XIRGU
EL MILLOR EXIT DE L'ANY
51a escenaris de Fontanals
150 representacions a Madrid

Per més detalls en programes de 8 pà.

No deixi vostè de retre fervorós homenatge a la seva insuperable intèrpret, la més gran la més tràgica de les nostres actrius
MARGARIDA XIRGU

Diari de Tarragona, 24 d'octubre de 1935. BHMT

TEATRE SALÓ MODERN ♦ Tel. 1530
Local dels Grans Espectacles d'EXIT-Tarragona

COMPANIA MARGARIDA GIRGU
Director artístic
C. Rivas Cherif

Mañana Miércoles 13 noviembre del 1935
NOCHE, a las 10

GRANDIOSO ESTRENO
de la famosa comedia de Lope de Vega, en la adaptación moderna al texto original íntegro, interpretada y dirigida por
Federico García Lorca

La Dama Boba

genial creación de MARGARITA XIRGU

Decorado expreso y figuritas de FONTANALS. -- Canciones clásicas adaptadas y originales, en estilo antiguo de FEDERICO GARCIA LORCA, concertadas y dirigidas por ENRIQUE CASAL, del Teatro Escuela de Arte.

PRECIOS (IMPUESTOS INCLUIDOS): Butaca platea, 4'00 pesetas :: General, 4'75
Las localidades estarán todas numeradas :: Queda abierto el despacho.

Diari de Tarragona, 12 de novembre de 1935. BHMT

el veu aquest bosc de columnes afuades, oscil·lant rítmicament a l'impuls de la brisa. I la seva delectança, tot saturant-se de tanta bellesa, sembla adormir-s'hi dolçament. Per això ens diu també que el nostre Passeig Arqueològic l'ha colpit i l'ha fet sentir i pensar. - Formidable l'ambient, la força evocadora d'aquelles pedres de la muralla. Allò és Roma pura -ens diu-. I cap complement millor que aquells xiprers encisadors [...] -Mireu si és pregona i sincera la meva devoció envers Tarragona pel que té de bella i de romana, que amb les meves impressions ací rebudes, podria escriure un llibre. Formidable llibre -pensem nosaltres- que Tarragona rebria amb joia infinita, pel fet que fins ara els més fervents i conscients elogis de les nostres coses, vénen d'intel·ligències estrangeres. Això ens honora molt, certament, i ens dóna categoria internacional. Però si girem els ulls vers la intel·lectualitat espanyola, deixa -hi ha excepcions, com la dels que ara ens parlen- un cert buit en la nostra ànima.

MONUMENT ALS HEROIS DE 1811

Una de les escultures més emblemàtiques de la ciutat és el **Monument als herois de 1811**. Representa la ciutat de Tarragona que aguanta els seus fills màrtirs que van patir el setge i atac de les tropes franceses el 1811. En record dels fets, se celebren, ja des de mitjans del segle XIX, actes commemoratius de l'esdeveniment en monuments efímers, que es desmuntaven un cop havia passat l'acte.

Amb motiu de la commemoració del centenari, el 1911, l'Ajuntament va convocar un concurs per bastir una escultura. El guanyador va ser Julio Antonio, escultor de Móra d'Ebre. En l'obra es deixa de banda el relat històric amb l'exèrcit, els soldats i les armes de foc com a figures principals, per representar una al·legoria de la ciutat i de tots els ciutadans que van patir el setge, un concepte diferent i nou.

Cartell de les festes de Santa Tecla on s'anuncia la inauguració del Monument als Herois de 1811, 1931. BHMT

El 1910 es va bastir un pedestal, que pocs anys més tard es va tornar a desmuntar perquè l'escultura no arribava. Als problemes econòmics per construir el grup escultòric, cal afegir-hi la mort prematura del seu autor el 1919. L'obra la va enllestir el seu deixeble, Enrique Lorenzo Salazar.

Amb tot, l'any 1922 l'escultura ja estava feta i es va exposar a Madrid. A Tarragona, la decisió d'ubicar-la a la Rambla i la nuesa de les figures van desencadenar un seguit de crítiques de la societat tarragonina de l'època, que es poden llegir a la

premsa periòdica. Ha estat, amb diferència, la polèmica més agra i llarga de totes. La nuesa de les figures va escandalitzar una part de la societat tarragonina, fins a tal punt que es va crear la Junta del Pudor de Tarragona, en contra de l'exhibició pública de les escultures.

Alguns comentaris apareguts a la premsa en donen fe. Diversos diaris no veien la necessitat d'ofendre **“al recato de la població y a la inocencia de la niñez poniendo al alcance de su vista lo que no tiene necesidad de ver”**.

Altres no volien ni descriure el monument per **“no caer en el defecto de las descripciones pornográficas”**.

No va ser fins al 1931 que s'inaugurà l'escultura a la Rambla. Va ser un dels primers actes organitzats per l'Ajuntament republicà, aprofitant les festes de Santa Tecla.

Familiars de Julio Antonio el dia de la inauguració del monument, 24 de setembre de 1931. Foto Vallvé. *La Vanguardia* 30 de setembre de 1931. BHMT

Els reporters del diari catòlic *La Cruz* no van assistir a la inauguració, que va tenir lloc el dia 24 de setembre, però en van fer la crítica a partir de la crònica que en va publicar el *Diari de Tarragona*. Amb el titular **«La inauguració del monument als herois»**, signat amb el pseudònim Magí, el dia 27 de setembre de 1931 van publicar el text que segueix:

Ens ha produït el més viu astorament la lectura del raport que publica el *Diario de Tarragona*” del divendres, en l’acte d’inauguració del monument als màrtirs o herois de la independència.

Nosaltres, com ja havíem anunciat, no hi vàrem assistir i, per tant, pensàvem il·lustrar-nos sobre com va anar, llegint la ressenya” del *Diario*” que ja era de creure que trauria les registres ditiràmics per dir coses per l’estil de que milers de ciutadans de totes les edats, condicions i sexes desfilaren per davant del monument” que produí una emoció indescriptible contemplar caure les teles que cobrien l’escultura”, que en l’ovació llarguíssima hi participà plenament tot el poble”, no mancant-hi ningú perquè hi estaven totes les autoritats.. que hi podien i devien ésser”, etc. [...]

No exagerem res. La millor prova la trobarà qui vulgui llegint la relació de l’acte segons l’humorista confrare. Sentim no disposar d’espai per copiar-la sencera, però bastarà senyalar alguns fragments dels cèlebres discursos. Per exemple:

De les quartilles llegides pel ciutadà Marin Manyé per delegació del diputat Ramon Nogués Biset

-Mercès, Senyora, més, permeteu-me abans que al peu d’aquest monument, glòria de l’art, vos rendeixi acatament, doblegant religiosament davant vostre ànima i posant-la respectuosament als vostres peus” **(Entenen vostès aquest enlairat paràgraf? Oi que sembla que digui que li hagi caigut l’ànima als peus?)**

Un altre de les mateixes quartilles [...]

-Escolteu com les veus dels deus pregonen la seva glòria i la declaren immortal”. **(I ho va recitar amb sabates, armilla i pantalons de tub? No es va caracteritzar de grec o de romà, època abans de Jesucrist, el ciutadà Marin Manyé?)**

Del discurs de Salvador Regne, delegat de l’Ajuntament de Mora d’Ebre, n’extraïem no- més aquesta frase lapidària que va dirigir al monument de Juli Antonio: I totes aquestes pedres bro-

dades per la seva mà”. **(Si l’obra de Juli Antonio es un grup escultòric de bronze, on son les pedres, les pedres brodades, les pedres brodades per la seva mà?)**

Del discurs de l’alcalde ciutadà Pere Lloret

-Mentre els imperis, els homes i fins les religions es transformen i passen, l’única cosa que subsisteix sempre viva és l’obra d’art”. **(Tu es Petrus...)**

Del mateix discurs alcaldici:

- Per això, en nom de la ciutat (sic) flexem reverends un genoll a terra al davant d’aquesta mare, tot desgranant una oració cívica en memòria de l’excels Juli Antonio, el seu fill i germà nostre”. **(Molt bé, molt bé, però la llàstima és que no ens expliqui el cronista com són les oracions cíviques ni l’efecte que li fan al difunt. Potser ara que treuen el resó catòlic de les escoles nacionals, perquè és perdre el temps, faran resar els nois i noies oracions cíviques!!)**

Del parlament del Governador Civil senyor Noguer i Comet

-Qualificà aquell homenatge a Juli Antonio i la seva obra una festa” de la lliber- tat **(potser massa i tot!)**, en la qual es demostra que el poble tarragoní ha vençut el tartufisme i hipocresia. **(Caram, caram, senyor Governador!)** I victorejà la República que pot presentar amb tots els honors deguts **(ja ho crec!)** l’obra admirable, genial d’aquest fill il·lustre de la nostra terra que es digué i es dirà fins en l’Eternitat, Juli Antonio”. **(Veli ací al senyor Lloret una altra cosa que no passa: l’Eternitat)**

La broma ha estat coronada, senyor reporter del “Diario de Tarragona” **(Ai, no coronada, gorrofrigiada!)** Però n’heu fet un gra massa. La sort que ja sap tothom que per vosaltres la fidelitat històrica i narrativa és pa sucat amb oli. Perquè si no, us haurien de demanar danys i perjudicis. Eciam fauctur, trum dum, uteli proximius, pecivica; halistrum esserebere te es crei cae potiensulego es bonem aurbi stri iaes sis pl. clarbitium sa deaturbi patur, nihi, condem li pecturei se conequam mei sa publica cuperur opulegit, ut L. essus es immoveris are facia publis concen Etro nos es vis, ponovem omnius vis? Paturectus hebus sena, que avo, quam testra vit prenem. Mis abem publibem me turbefe nderit. Ro it iam poterfe collaricae adhuciv astraes sedem

CRONOLOGIA 1931-1936

1931

Les eleccions municipal del dia 12 d'abril van donar la victòria a la coalició d'esquerres i dos dies més tard, el 14 d'abril, va ser proclamada la República a Tarragona.

La pedrera romana del Mèdol va ser l'escenari d'uns concerts-Natura des de 1930 fins a 1933. L'espai va ser conegut arreu com l'Auditori Natural de Catalunya per les seves qualitats acústiques.

El diumenge 2 d'agost se lloc arreu de Catalunya la votació de l'Estatut, a Tarragona, on es votà majoritàriament el si, va ser un dia festiu amb ballades de sardanes, concerts de bandes de música i castells de foc.

El 24 de setembre de 1931 s'inaugurava, a la Rambla del 14 d'abril, el Monument als herois de 1811 obra de l'escultor Julio Antonio.

El mateix dia va tenir lloc un homenatge a Àngel Guimerà i a Santiago Rusiñol, amb el descobriment de dues làpides als, fins aleshores, carrer Sant Agustí i la Plaça de les Cols respectivament.

Diari de Tarragona de l'1 d'agost de 1931. BHMT

1932

El 10 de febrer de 1932 arribà l'aigua al dipòsit de l'Oliva provenint del Pou Franques, se solucionava un problema d'abastament d'aigua potable que patia la ciutat.

El 19 de febrer de 1932 es va ensorrar una part de la muralla romana, entre la Falsa Braga i la porta de l'escorxador, que va permetre que es descobrís el relleu de Minerva.

El 27 de febrer el Centre Catalanista Republicà va organitzar un acte d'homenatge a l'alcalde Pere Lloret i Ordeix al Teatre Principal.

El 14 d'abril es catalanitza la capçalera del *Diari de Tarragona*.

El 21 d'agost es va celebrar un homenatge al científic al·tafullenc Antoni de Martí i Franques, amb motiu de complir-se el centenari de la seva mort.

El 2 d'octubre va tenir lloc, a la plaça de braus, el primer concurs de castells que van guanyar la Colla Vella de Valls.

Anunci del primer concurs de castells Diari de Tarragona, 2 de setembre de 1933. BHMT

1933

La solució del problema escolar va ser una de les prioritats de l'Ajuntament republicà i calia atacar-lo per diversos fronts. La problemàtica es va plasmar en el llibre publicat l'any 1932 per la Comissió de Cultura de l'Ajuntament titulat: *El problema escolar a Tarragona*.

El 22 de març les autoritats municipals van procedir a la incautació del cementiri en compliment de la Llei de secularització dictada el 30 de gener de 1932.

El mes de juny s'inicià la celebració de les Festes i Falles que tindran continuïtat fins l'any 1936, organitzades per un grup de valencians residents a Tarragona.

El mes d'agost es col·locà l'antena de l'emissora EAJ 33 Radio Tarragona i el dia 7 d'octubre s'inaugurava oficialment l'emissora a l'edifici de la Caixa d'estalvis al carrer Assalt.

El mes d'agost es va crear una oficina municipal de turisme i el gener de 1935 s'acordà la creació del Patronat de Turisme de Tarragona.

El 22 d'octubre s'inaugurava el Passeig Arqueològic.

1934

Cartell de les Festes i Falles, 1934. BHMT

L'11 de juny de 1934 la Comissió de Guerra va fer el lliurament oficial de l'antiga caserna del Quarter del Carro a l'alcalde Pere Lloret.

Un grup de tarragonins residents a Barcelona, satisfets per la dignificació del patrimoni experimentada a la ciutat, van iniciar, l'abril de 1934, una col·lecta per a l'adquisició del Fortí Negre, valorat aleshores en deu mil pessetes.

El 3 d'agost de 1934 arribà, a bord d'un vaixell al port de Tarragona i procedent d'Itàlia, l'estàtua d'August, donada pel govern d'aquell país. Va ser col·locada al Passeig Arqueològic el 10 d'abril de 1936 sense fer cap inauguració oficial, acte que no va tenir lloc fins l'any 1939 durant la visita del Compte Ciano a Tarragona.

El 19 d'agost de l'any 1934 s'inauguraren els primers xalets de la vileta de mar "Sol Ixent" a la platja de l'Arrabassada.

Esllavissada de la muralla, agost 1935

Arran els fets d'octubre l'alcalde republicà, Pere Lloret, va ser destituït i empresonat juntament amb altres membres de l'Ajuntament. Una comissió gestora es va fer càrrec de l'Ajuntament amb Atanasi Ramas al capdavant.

A finals de l'any 1934 s'inaugurava oficialment la xarxa de telèfons automàtics i la nova central de telèfons a la Rambla 14 d'abril, cantonada amb el carrer Fortuny.

El *Diari de Tarragona* publicava l'11 de novembre de 1934 un interessant projecte per convertir el Camp de Mart en un parc. Els dibuixos eren de Lluís Mallafré. Aquesta reforma urbanística no seria una realitat fins molts anys més tard.

1935

El 29 de maig de 1935 s'inaugurava oficialment l'Escola Taller de Pintura i Escultura en presència del Conseller de Cultura de la Generalitat Lluís Duran i Ventosa, el bisbe Borras i l'alcalde Atanasi Ramas.

El 9 d'agost de 1935 s'ensorra el tram de muralla comprès entre el Fortí Negre i el Portal del Roser.

El 24 de setembre, durant les festes de Santa Tecla, va ser col·locat un retrat de Bonaventura Hernández Sanahuja a la Galeria de Tarragonins Il·lustres.

L'Associació d'Arquitectes de Catalunya organitzà el Segon Congrés d'Arquitectes en llengua catalana, els dies 12 al 14 d'octubre de 1935. Durant els mateixos dies se celebrava el Tercer Congrés d'odontòlegs de llengua catalana.

Cartell del II Congrés d'Arquitectes en llengua catalana, 1935. BHMT

1936

Cartell de la 1a. exposició de turisme, 1936. BHMT

per la seva actuació durant els dies que els presos polítics van estar detinguts al vaixell Manuel Arnús.

Els incidents produïts durant la desfilada del 14 d'abril per commemorar la proclamació de la Segona República van portar l'alcalde Lloret a dimitir, essent elegit alcalde Joaquim Fort.

El dia 7 de juny l'Orfeó Canongí organitzà un homenatge al mestre Josep Gols Veciana.

El mes de juny va tenir lloc, a l'Escola del Treball, la Primera Exposició de Turisme de Tarragona.

A l'estiu van tenir lloc al Sanatori de la Savinosa les colònies escolars per a nens i nenes pobres.

El 19 de gener de 1936, va caure un tram de muralla a la part posterior de l'escorxador i d'altres fragments a l'alçada del portal del Roser.

Les eleccions del 16 de febrer van donar la victòria novament a les esquerres, i el 24 del mateix mes es restablia l'ajuntament d'esquerres amb Pere Lloret al capdavant.

El 22 de febrer es va signar l'escriptura de compra del baluard del Passeig Arqueològic comprès entre l'entrada est i la porta dels Socors.

Entre els actes commemoratius del cinquè aniversari de la proclamació de la Segona República, va tenir lloc un homenatge als veïns del barri de pescadors

BIBLIOGRAFIA

Anguera, Pere ; Gavaldà, Antoni ; Pujadas, Xavier (eds.)

La Premsa a la província de Tarragona durant la Segona República: 1931-1936. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1996.

Balart Boïgues, Lluís

“L’Estàtua d’August de Tarragona” A: *Kesse : Revista del Cercle d’Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver*. Núm. 48 (2015, gener), pp. 48-57

Broadhurst Mallol, Leo

“Macià Mallol Bosch. Una biografia”. A: *Kesse : Revista del Cercle d’Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver*. Núm. 52 (2020) pp. 33-51

Duch i Plana, Montserrat

“La Proclamació de la República” A: *Diari de la TV* [Suplement setmanal del Diari de Tarragona]. Tarragona : Diari de Tarragona, 1986. (1986, 15-21 novembre) ; pp. 9-16 ; (1986, 22-28 novembre) ; pp. 17-24

Duch i Plana, Montserrat ; Carot Giner, Tomàs

República, dictadura i democràcia. Lleida : Pagès, 2011

Duch i Plana, Montserrat

República, reforma i crisi : el Camp de Tarragona 1931-1936 Tarragona: El Mèdol, 1994.

Duch Plana, Montserrat (ed.)

La II República Espanyola : perspectives interdisciplinàries en el seu 75è aniversari. Tarragona: Publicacions URV, 2008.

Fernández José, Xavier

Paraules de guerra: Tarragona als “papers de Salamanca”. Tarragona : Arola, 2006.

Floresví Mas, Antoni

“La Proclamació de la República a la ciutat de Tarragona viscuda per un noi de 14 anys” A: *II República al Camp de Tarragona.* Tarragona : Publicacions del Cercle d’Estudis Històrics i Socials “Guillem Oliver”, 2006. pp. 135-14

Fortuny i Ravés, Francesc

“Breu crònica de l’actuació del Comitè Revolucionari” A: *Diari de Tarragona: Suplement extraordinari amb motiu de l’aniversari de la proclamació de la República.* Tarragona : Diaride Tarragona. pp. [28-29]

Mallol i Soler, Macià

“Macià Mallol i Bosch 1876-1960” A: *Kesse : Revista del Cercle d’Estudis Històrics i Socials Gui-llem Oliver*. Núm. 29 (1999, agost), p. 20-21

Piqué Padró, Jordi; Gas Sancho, Blanca

Tarragona. La Segona República. El Papiol: Efadós, 2021 (Catalunya en guerra; 4)

Piqué Padró, Jordi

“La Segona República a Tarragona, ara fa 90 anys” A: *Fet a Tarragona*, núm. 46 (febrer-març) 2021

Quatre líders tarragonins de la República i de l'exili. Josep M. Roig Rosich, Josep Sánchez Cervelló, Jordi Piqué Padró, Montserrat Duch Plana. Tarragona: Arola, 2007.

Rovira i Soriano, Jordi

“García Lorca a Tarragona” A: *Visions tarragonines*. Tarragona: Reial Societat Arqueològica Tarraconense: Bibliòfils de Tarragona, 2015, pàg. 100

Rovira i Virgili, Antoni

Muralls de Tarragona. Tarragona : Suc. de Torres & Virgili, 1933

Salvador i Andrés, Lluís de

“Crònica de la Proclamació de la República a Tarragona”
A: *Diari de Tarragona : Suplement extraordinari amb motiu de l'aniversari de la proclamació de la República*. Tarragona : *Diari de Tarragona*, 1932, pp. [1-16]

Sánchez Cervello, Josep ; Piqué Padró, Jordi (coords.)

La Segona República al Camp de Tarragona Tarragona : Cercle d'Estudis Històrics i Socials “Guillem Oliver” del Camp de Tarragona, 2006.

La Tarragona republicana : 1931-1936.

Tarragona : Ajuntament de Tarragona, Servei d'Arxiu i Documentació Municipal, 2006.

Tarragona. Comissió Municipal de Cultura

El Problema escolar a Tarragona / Comissió Municipal de Cultura Tarragona : la Comissió, 1932

Virgili i Bertran, M. Elena

“La Proclamació de la Segona República a Tarragona”
A: *II República al Camp de Tarragona / Josep Sánchez Cervelló, Jordi Piqué Padró (coords)*. Tarragona : Publicacions del Cercle d'Estudis Històrics i Socials “Guillem Oliver”, 2006. p. 123-133

Virgili i Bertran, M. Elena

“El Monument als herois de 1811”
A: *Butlletí del Cercle d'Estudis Històrics i Socials “Guillem Oliver”*. Tarragona. Any II, Núm. 7(1990, setembre) ; p. 7

1. Antic Govern Civil
- Rambla Nova 30-32
2. Plaça de la Font
- 3-4. Passeig Arqueològic
- Monòlit de Ricardo Ortueta
- Estàtua d'August
5. Monument als Herois de 1811

BHMT

BIBLIOTECA HEMEROTECA
MUNICIPAL DE TARRAGONA